A termőtalajok tápanyagainak hatása az élelmiszerek összetételére.
A talaj egészsége – az élelmiszer minőségének gyökere

Dr. Lugasi Andrea

Elhangzott: „Kincsünk a termőföld – 2025” A talajélet a jövő záloga
NAK akkreditált Online konferencia
Időpont: 2025. december 3.

A talaj

- becslések szerint élelmiszereink mintegy 95%-át talajban vagy talajon termelik → a talaj óriási szerepet játszik az élelmiszerrendszerünkben
- minden mezőgazdasági tevékenység alapja, a növénytermesztéstől az állattenyésztésig
- fenntartható gazdálkodás esetén kulcsfontosságú funkciókat és ökoszisztéma-szolgáltatásokat láthat el
- összetett szerkezet, amely különféle élőlényekből, ásványi anyagokból (45%), szerves anyagokból (5%), levegőből (25%) és vízből (25%) áll
- fokozatosan fejlődik, változik, ahogy a Föld felszíne természetes módon változik, és a bomló szerves anyagokkal keveredik
- biztosítja a növény növekedéséhez és a szervezet túléléséhez szükséges környezetet
- pontos szerkezetét és összetételét számos tényező befolyásolja: éghajlat, földfelszín, föld feletti és alatti élőlények (köztük az ember) aktivitása

A minőségi talaj jellemzői

- Szerves anyagokban gazdag → vizet és tápanyagokat tart meg, támogatja a talaj ökoszisztémáját
- Mikroorganizmusokkal teli → baktériumok, gombák és más mikroorganizmusok a talaj egészségének motorjai, lebontják a szerves anyagokat, körforgásba viszik a tápanyagokat
- Jó szerkezetű → az egészséges talaj porózus, lehetővé teszi a levegő és a víz áramlását, ami elengedhetetlen a növények gyökereinek növekedéshez, megfelelő víz- és tápanyag-felvételhez, a diverz mikrobiális közösség számára létfontosságú
- Kiegyensúlyozott ásványi anyagokkal bír → elegendő mennyiségben és megfelelő minőségben tartalmazza esszenciális ásványi anyagokat (N, P, K), amik a növények egészsége, és így az emberi táplálkozás építőkövei

Talajegészség és élelmiszerminőség - kulcsfontosságú kapcsolatok

Talajegészségügyi szempontok	Hatása az élelmiszerminőségre	Mechanizmus
Szervesanyag-tartalom	Megnövelt tápanyagsűrűség, jobb íz, jobb textúra.	Fokozott tápanyag-visszatartás és -leadás, jobb talajszerkezet és vízmegtartó képesség, mikrobiális aktivitás támogatása.
Mikrobiális sokféleség	Megnövekedett vitamin- és ásványianyag-tartalom, jobb fitonutriens-profil, fokozott betegség-ellenállóság.	Tápanyagkörforgás, biológiai nitrogénmegkötés, javuló foszforhasznosulás, talajban élő patogén mikroorganizmusok visszaszorítása.
Ásványianyag-egyensúly	Optimális ásványianyag-tartalom, nagyobb tápérték, fokozott íz és aroma.	Az ásványi anyagok közvetlen felvétele a növények által, hatásuk a növényi anyagcserére és a másodlagos metabolitok termelésére.
Talajszerkezet és vízvisszatartás	Javul a gyümölcsök és zöldségek textúrája és zamatossága, fokozódik a tápanyagok felvételének hatékonysága.	Optimális gyökérnövekedés és -működés, hatékony víz- és tápanyagszállítás a növényen belül

A talaj tápanyag-kiegyensúlyozatlansága

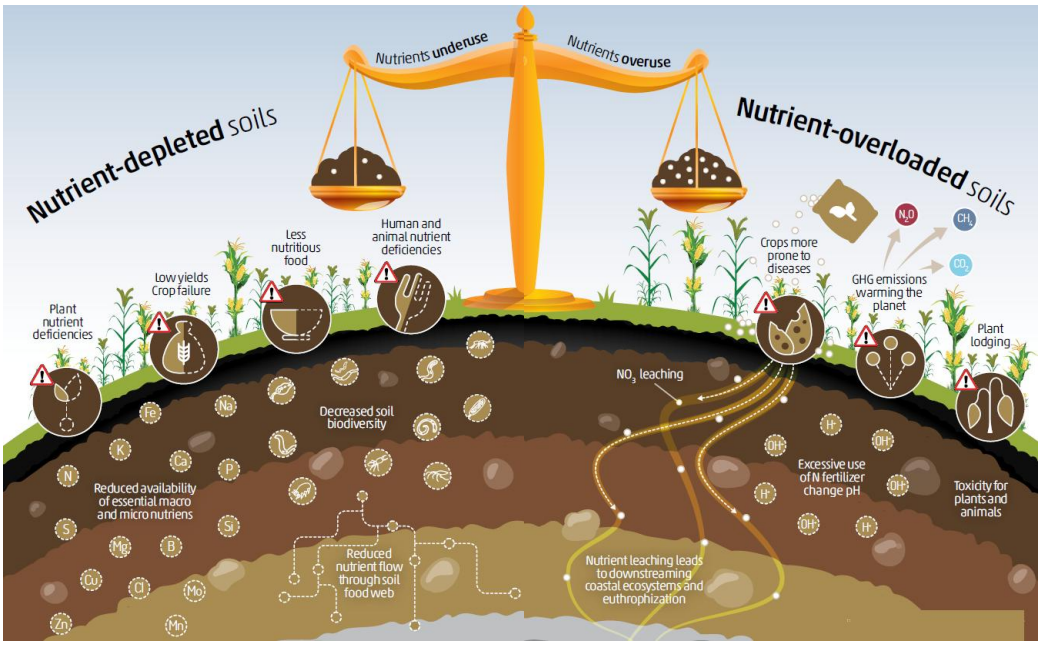

Forrás: https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/GSP/GSOIL4N/Presentations/26Jul/016_vinisa_GSOIL4N_Status_and_Challenges_S4N.pdf

Átlagos tápértékcsökkenése 43 növény esetében 1950 és 1999 között, USA

Tápanyag	Átlagos érték 1950-ben	Átlagos érték 1999-ben	Változás
Fehérje	100%	~84%	−16%
Kalcium	100%	~82%	−18%
Foszfor	100%	~75%	−25%
Vas	100%	~76%	−24%
Riboflavin	100%	~67%	−33%
C-vitamin	100%	~85%	−15%

Forrás: Davis, D.R., Epp, M.D. and Riordan, H.D. 2004. Changes in USDA food composition data for 43 garden crops, 1950 to 1999. Journal of the American College of Nutrition, 23(6): 669–682. ttps://doi.org/10.1080/07315724.2004.10719409

Zöldségek, gyümölcsök ásványianyag-koncentrációi, USA (mg/100 g sz.a.)

	Beeson (1941)						USDA (2004)					
	K	Ca	Mg	Fe	Cu	P	K	Ca	Mg	Fe	Cu	P
Vegetables												
Potato	2280[2]	49	130	10.5	0.80	250	2137	55	112	3.6	0.58	295
Butter (Lima) bean	1890	104	200	11.2	0.90	412	1569	114	195	10.6	1.07	457
Haricot (Navy) bean	1410	170	190	13.9	1.10	630	1472	72	484	9.3	1.71	480
Lentil	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Pea	1410	190	180	12.6	0.90	570	1154	118	156	7.0	0.83	511
Aubergine (Eggplant)	NA	NA	NA	14.8	1.30	NA	3030	119	184	3.2	1.08	329
Cabbage	2710	730	160	9.5	1.40	380	2843	513	218	6.9	0.37	348
Carrot	2100	400	170	17.9	1.00	330	2733	282	102	2.6	0.38	299
Celery	3920	2360	390	15.9	16.30	640	5689	875	241	4.4	0.77	525
Chicory, witloof	NA	NA	NA	NA	NA	NA	3850	347	182	4.4	0.93	474
Cucumber	4480	740	NA	27.0	2.40	750	3082	335	273	5.9	0.86	503
Lettuce	5980	770	240	103.4	1.90	560	3368	433	184	4.6	0.58	396
Mushroom	NA	NA	NA	10.9	6.20	NA	4164	40	119	6.9	4.23	1127
Mustard	NA	2130	50	49.7	NA	710	3848	1120	348	15.9	1.60	467
Onion	1520	390	130	13.0	1.20	260	1257	192	87	1.7	0.33	236
Parsnip	1850	280	120	11.4	0.70	370	1832	176	142	2.9	0.59	347
Pumpkin	2470	500	260	NA	0.40	240	4048	250	143	9.5	1.51	524
Radish	NA	NA	NA	43.6	2.90	NA	4926	529	211	7.2	1.06	423
Spring onion	NA	NA	NA	NA	NA	NA	2714	708	197	14.6	0.82	364
Swede (Rutabaga)	1910	490	140	27.5	0.80	270	3259	455	222	5.0	0.39	561
Tomato	4800	240	300	20.2	1.40	550	4309	182	200	4.9	1.07	436
Turnip	2770	510	240	9.2	0.90	360	2349	369	135	3.7	1.05	332
Watercress	NA	NA	NA	92.9	1.20	NA	6748	2454	429	4.1	1.57	1227
Endive	NA	NA	NA	70.0	NA	NA	5056	837	242	13.4	1.59	451
Fruits												
Apples	740	77	NA	1.5	0.60	71	675	38	30	0.5	0.23	83
Apricots	NA	NA	NA	4.3	NA	NA	1897	95	73	2.9	0.57	168
Avocado pear	NA	NA	NA	26.4	NA	NA	1812	45	108	2.1	0.71	194

Forrás: Beeson (1941), USDA (2004), White & Broadley (2005)

Zöldségfélék ásványianyag-koncentrációi, UK (mg/100 g sz.a.)

	McCance and Widdowson (1929-1944)								Food Standards Agency (2002)							
	K	Ca	Mg	Fe	Cu	Na	Cl	P	K	Ca	Mg	Fe	Cu	Na	Cl	P
Vegetables																
Potato (old)	2326[1]	32	100	3.9	0.60	27	324	167	1714	24	81	1.9	0.38	3	314	176
Butter bean	1867	93	180	6.5	1.30	67	51	348	1923	96	215	6.7	0.84	45	53	362
Haricot bean	1260	195	199	7.2	0.70	47	2	336	1308	203	203	7.6	0.69	48	2	349
Lentil	720	41	82	8.1	0.60	39	68	259	926	69	108	10.5	0.90	27	85	376
Runner bean	3236	391	270	8.7	1.10	76	267	304	2500	375	216	13.6	0.23	1	239	386
Pea	1536	70	152	8.2	0.90	4	172	482	1299	83	134	11.0	0.20	4	154	512
Aubergine	3601	157	145	5.8	1.30	38	925	183	2958	141	155	4.2	0.14	28	197	225
Cabbage (red)	2932	517	160	5.5	0.90	307	432	312	2688	645	97	4.3	0.11	86	484	398
Carrot (old)	2118	455	113	5.3	0.80	900	649	199	1667	245	29	2.9	0.20	245	324	147
Celery	4257	799	131	6.5	1.60	2098	2795	485	6531	837	102	8.2	0.20	1224	2653	429
Chicory	4789	485	332	18.0	3.60	193	363	551	2982	368	105	7.0	0.88	18	439	474
Cucumber	3930	634	253	8.4	2.60	362	683	672	3889	500	222	8.3	0.28	83	472	1361
Lettuce	4308	535	201	15.2	3.10	63	818	626	4490	571	122	14.3	0.20	61	959	571
Mushroom	5517	34	155	12.1	7.60	107	998	1607	4324	81	122	8.1	9.73	68	932	1081
Mustard and cress	4490	880	364	63.2	1.50	254	1188	874	2340	1064	468	21.3	0.21	404	830	702
Onion	1881	428	104	4.1	1.10	140	281	411	1455	227	36	2.7	0.45	27	227	273
Parsnip	1149	314	128	3.3	0.50	94	232	395	2174	198	111	2.9	0.24	48	237	357
Pumpkin	5821	735	154	7.2	1.40	25	689	366	2600	580	200	8.0	0.40	–	740	380
Radish	3590	654	170	28.0	1.90	883	280	405	5217	413	109	13.0	0.22	239	804	435
Spring onion	1711	1023	83	9.4	1.00	98	269	179	3333	500	154	24.4	0.77	90	397	372
Swede	1574	653	124	3.2	0.40	604	353	220	1932	602	102	1.1	0.11	170	352	455
Tomato	4338	200	166	6.5	1.60	42	769	321	3623	101	101	7.2	0.14	130	797	348
Turnip	3563	880	110	5.0	0.60	868	1048	412	3182	545	91	2.3	0.11	170	443	466
Watercress	3529	2499	191	18.2	1.50	675	1756	585	3067	2267	200	29.3	0.13	653	2267	693
Endive	6062	698	165	44.1	1.40	161	1122	1058	6032	698	159	44.4	0.16	159	1127	1063
Horseradish	2287	470	141	8.0	0.60	31	74	277	2292	474	142	7.9	0.91	32	75	277

Forrás: McCance & Widdowson (1929-1944), McCance et al. (1938), Food Standard Agency (2002), White & Broadley, 2005

Gyümölcsök ásványianyag-koncentrációi, UK (mg/100 g sz.a.)

	McCance and Widdowson (1929-1944)								Food Standards Agency (2002)							
	K	Ca	Mg	Fe	Cu	Na	Cl	P	K	Ca	Mg	Fe	Cu	Na	Cl	P
Fruits																
Apples, eating	754	23	30	1.9	0.70	15	8	49	774	26	32	0.6	0.13	19	1	71
Apples, cooking	852	25	20	2.0	0.70	15	31	112	715	33	24	0.8	0.16	16	16	57
Apricots	2394	129	92	2.8	0.90	0	0	159	2109	117	86	3.9	0.47	16	23	156
Avocado pear	2118	82	157	2.8	1.10	86	32	165	1636	40	91	1.5	0.69	22	22	142
Bananas	1187	23	142	1.4	0.60	4	271	96	1606	24	137	1.2	0.40	4	317	112
Blackberries	1150	350	163	4.7	0.60	20	122	132	1067	273	153	4.7	0.73	13	147	207
Cherries, eating	1489	86	52	2.0	0.40	15	0	91	1221	76	58	1.2	0.41	6	1	122
Cherries, cooking	1510	100	57	1.5	0.50	20	0	103	–	–	–	–	–	–	–	–
Cranberries	922	114	65	8.6	1.10	14	0	87	731	92	54	5.4	0.38	15	1	85
Currants, black	1646	267	76	5.6	0.60	12	65	191	1637	265	75	5.8	0.62	13	66	190
Currants, red	1595	207	74	7.1	0.70	13	81	171	1628	209	76	7.0	0.70	12	81	174
Currants, white	1738	134	76	5.5	0.80	9	64	167	1737	132	78	5.4	0.84	12	66	168
Custard Apple	2165	45	90	2.0	0.60	52	150	191	1082	78	127	2.2	0.56	26	–	131
Damsons	1289	104	49	1.8	0.40	12	0	73	1289	107	49	1.8	0.36	9	0	71
Figs	1739	222	130	2.7	0.40	10	119	209	1299	247	97	1.9	0.39	19	117	97
Gooseberries, unripe	2087	281	70	3.2	1.30	19	65	337	2121	283	71	3.0	0.61	20	71	343
Gooseberries, ripe	1041	113	53	3.5	0.90	7	66	117	1717	192	91	6.1	0.61	10	111	192
Grapes	1414	58	26	1.7	0.50	8	5	95	1154	71	38	1.6	0.66	11	1	99
Grapefruit	2509	184	111	2.8	0.70	14	14	167	1818	209	82	0.9	0.18	27	27	182
Greengages	1397	77	35	1.7	0.40	6	0	104	1722	94	44	2.2	0.44	6	6	128
Lemons, whole	1099	725	78	2.4	1.80	40	34	140	1095	620	88	3.6	1.90	36	36	131
Loganberries	1711	234	166	9.1	0.90	16	105	162	1733	233	167	9.3	0.93	20	107	160
Medlars	963	118	41	1.9	0.70	24	12	110	980	118	43	2.0	0.67	24	12	110
Melons, cantaloupe	4906	300	317	12.7	0.70	212	684	478	2658	253	139	3.8	0.01	101	557	165
Mulberries	1718	238	101	10.5	0.40	14	24	319	1733	240	100	10.7	0.40	13	27	320
Nectarines	1354	20	64	2.3	0.30	46	24	121	1532	63	90	3.6	0.54	9	45	198
Oranges	1409	296	92	2.3	0.50	21	23	170	1079	338	72	0.7	0.36	36	22	151
Passion Fruit	1303	58	145	4.2	0.40	106	137	203	797	44	116	5.2	–	76	–	255
Peaches	1872	35	57	2.8	0.30	20	0	134	1441	63	81	3.6	0.54	9	1	198
Pears, eating	705	43	37	1.2	0.80	14	3	67	926	68	43	1.2	0.37	19	6	80
Pineapple	1566	77	107	2.7	0.50	10	181	50	1185	133	119	1.5	0.81	15	215	74
Plums, Victoria Dessert	1184	69	45	2.2	0.60	11	0	103	1357	79	50	2.9	0.71	14	–	114
Plums, cooking	1313	93	53	2.0	0.60	13	0	98	1491	81	50	2.5	0.62	12	1	143
Pomegranate	1406	20	22	1.0	0.50	8	362	52	–	–	–	–	–	–	–	–
Quinces	1284	88	38	2.0	0.80	20	12	120	1266	89	38	1.9	0.82	19	13	120
Raspberries	1333	242	129	7.2	1.30	15	132	171	1308	192	146	5.4	0.77	23	169	238
Rhubarb	7253	1754	232	6.7	2.20	37	1485	358	5000	1603	224	5.2	1.21	52	1500	293

Búza szemtermés mikrotápanyag-tartalmának változása, 1860–2020

Trend: hozamnövekedés → tápanyag-hígulás (nagyobb biomassza, kisebb koncentráció)

Év	Fe (mg/kg)	Zn (mg/kg)	Megjegyzés
1860	42	38	Hagyományos fajták
1920	36	33	Kezdeti nemesítések
1970	28	25	„Green Revolution” nagy hozamú fajták
2020	22	18	Modern, intenzív termesztés

Forrás: Mariem et al., 2020, Scientific Reports (166 év adata)

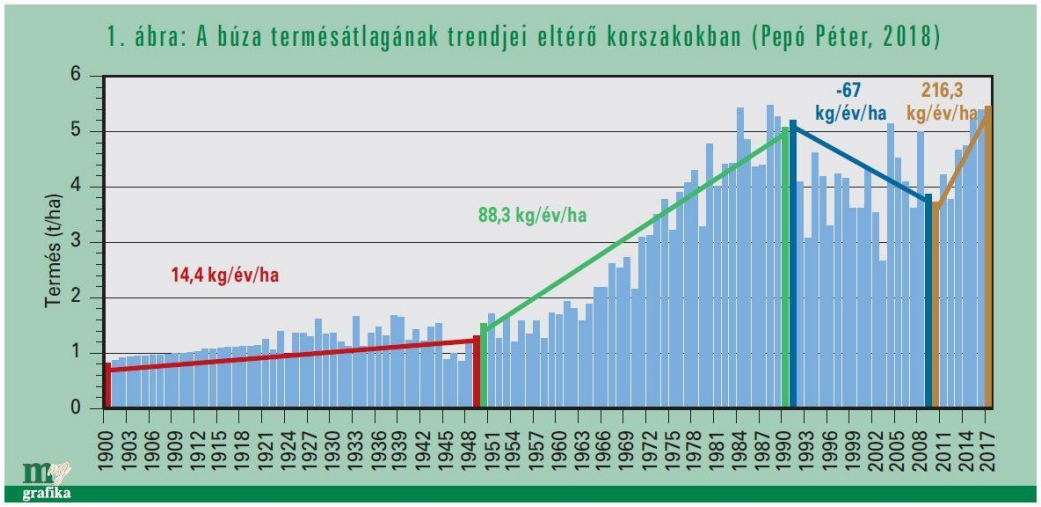

Forrás: https://magyarmezogazdasag.hu/2019/02/27/tapanyagellatas-szerepe-buzatermesztesnel/

CO_2-emelkedés hatása egyes tápanyagokra (FACE kísérletek)

Vizsgált növénycsoport	Fehérje	Fe	Zn
Gabonafélék	−6–8%	−4–10%	−3–9%
Hüvelyesek	−8–10%	−5–12%	−5–10%

Forrás: Myers et al., 2014, Nature

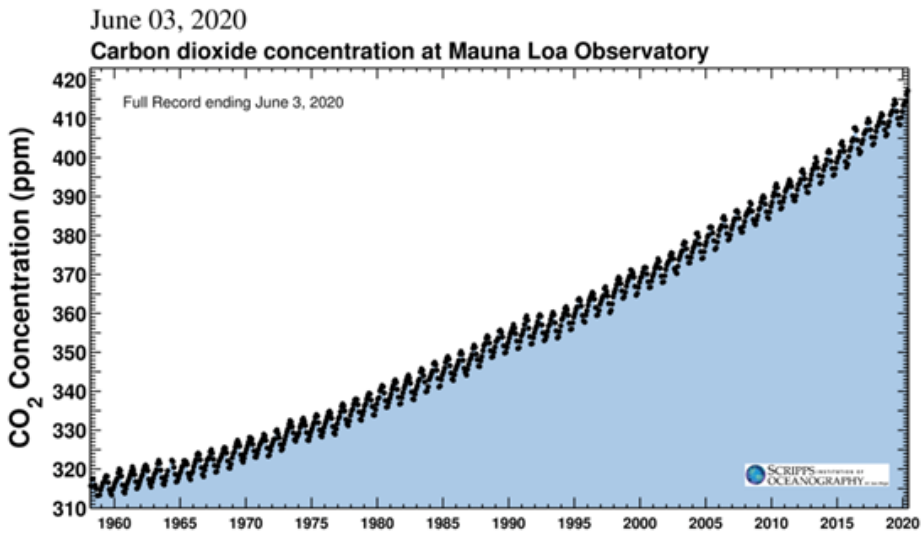

Forrás: https://climateandcapitalism.com/2020/06/04/despite-pandemic-co2-hits-new-record/

Emelkedett CO_2 hatása a zöldségek biomassza-termelésére és Zn- / Fe-koncentrációjára

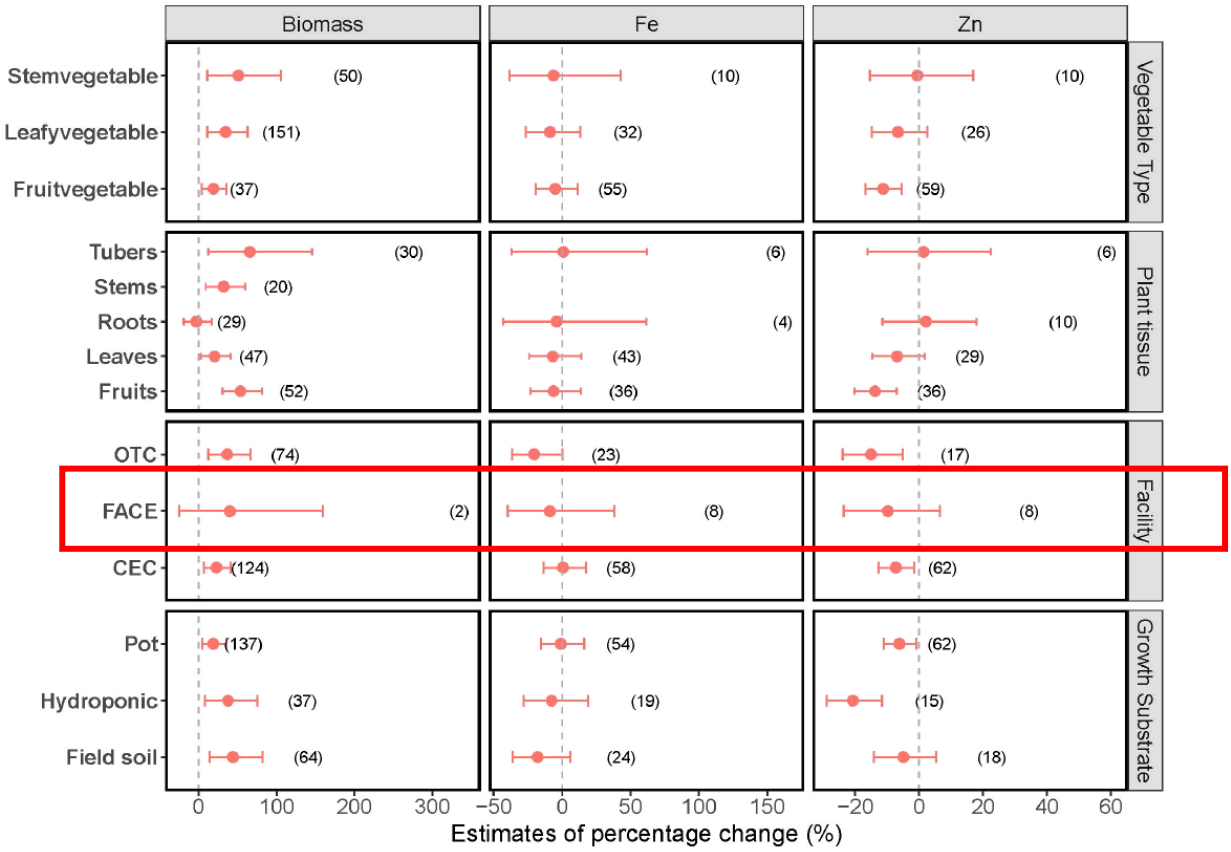

Megjegyzés: FACE: szabad levegős CO_2-dúsító rendszerek (Free-Air Carbon dioxide Enrichment), OTC: nyitott tetejű kamra, CEC: szabályozott környezeti feltételek

Forrás: Wang X et al. (2025) Elevated CO_2 decreases micronutrient Zn but not Fe in vegetables – evidence from a meta-analysis. *Front. Plant Sci.* 16:1509102. doi: 10.3389/fpls.2025.1509102

Öntözött és öntözetlen paradicsomok ásványianyag-tartalma

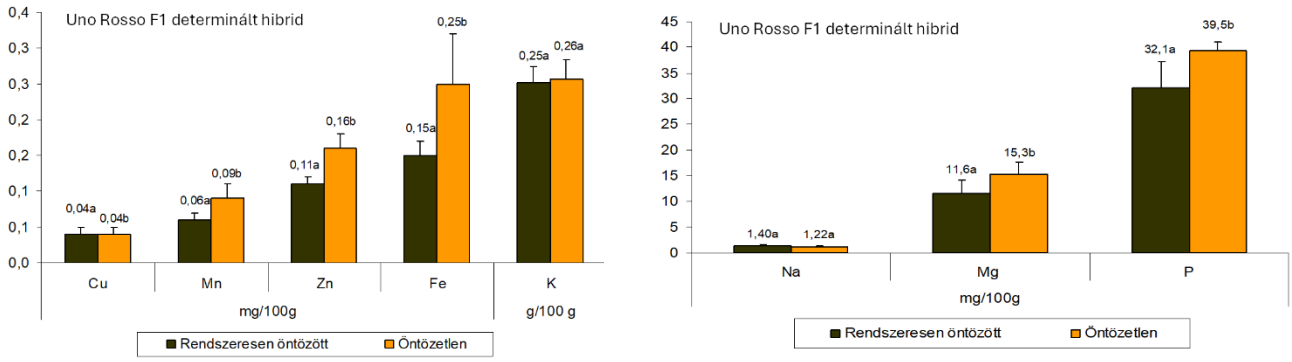

Forrás: Deák, et al. Kertgazdaság, 45(2), 3-8. 2013.

Különböző fajtájú paradicsomok likopin-tartalma

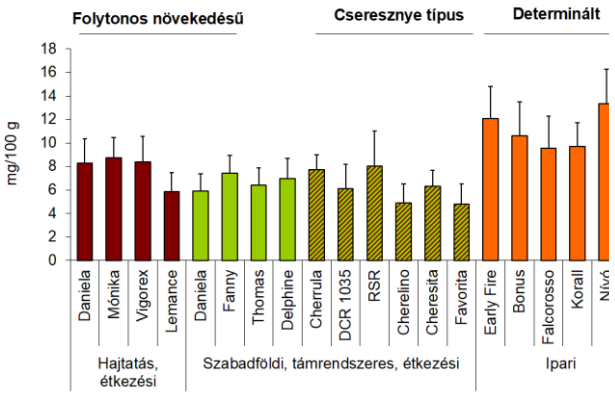

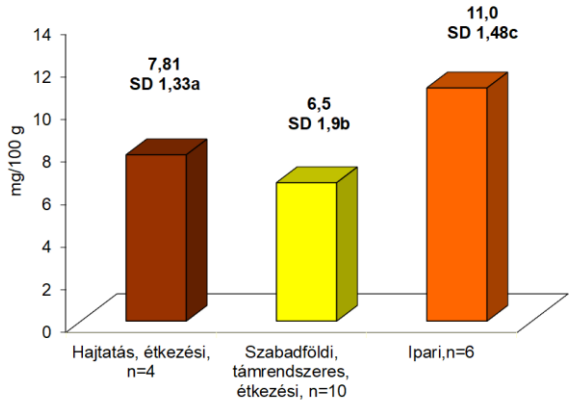

Forrás: Helyes et al. Acta Alim., 37. 4. 427-436. 2008.

Közvetlen napfénynek kitett és árnyékban lévő bogyók likopin-tartalma

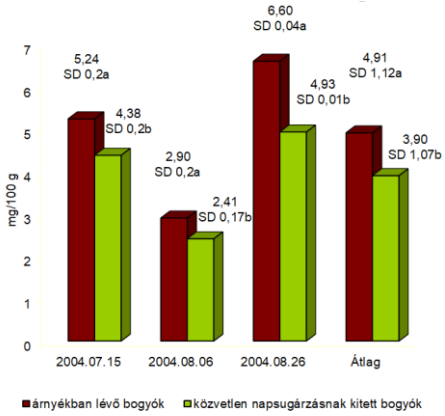

Átlagos bogyófelszín- hőmérséklet
- Árnyékban: 31.9 °C
- Közvetlen napfényben: 39.6 °C

- Jelölt bogyók árnyékban és közvetlen napfényben (szabadföld, támrendszeren Lemance F1)
- Bogyófelszín hőmérséklet mérése infravörös távhőmérővel [Raynger II.]
- Szignifikáns különbség a két csoport között
- Szignifikánsan több likopin az árnyékban beérett bogyókban
- Ok:
  - Likopin-szintézis optimális hőmérséklete: 12-21 °C
  - >30 °C → szintézis leáll

Forrás: Pék et al. Food Physics, 24-25. 43-49. 2012.

Üvegházban és szabadföldön termesztett paradicsom likopin-tartalma

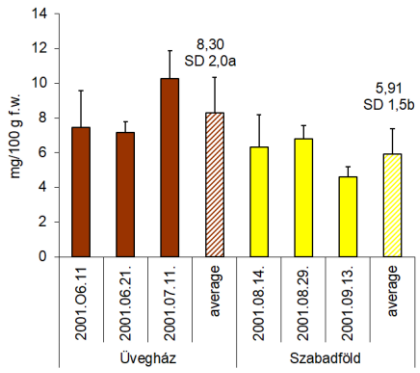

Daniela, 2001

- Szignifikáns különbség (40%) az üvegházban és a szabadföldön termesztett bogyó között
- Ok
  - Szabadföldi növények nagyobb mértékben ki vannak téve közvetlen napsugárzásnak a kisebb levélzet miatt →csökkent likopin-szintézis

Forrás: Pék et al. HORTSCIENCE, 46. 4. 583-585. 2011.

Tápanyagcsökkenés – összefoglalás

- Összefoglaló tanulmányok és metaanalízisek
    - bizonyíték több mikrotápanyag csökkenésére (Fe, Zn, protein)
    - eredmények rendkívül heterogének, néha ellentmondásosak
    - a változás mértéke mérési helyenként, fajonként rendkívül eltérő
- Módszertani problémák
    - eltérő mérési módszerek
    - mintavételi torzítás
    - fajták, termőterület / talajtípus, időjárás, vízellátás, egyéb agrotechnológiai eljárások
    - növekvő CO_2-szint

Összefoglalva

Az eddigi vizsgálati eredményeket némi fenntartással kell kezelni, mert…

Mert, nem mindegy…

- **Miben mérek?**
    - fajta
    - előélet (vetés, palántázás, oltás, stb.)
    - tápanyagutánpótlás, öntözés
    - agrotechnika
    - stb.
- **Hol volt, amiben mérek?**
    - napfénynek kitéve, árnyékban
    - talaj
- **Mikor mérem?**
    - gazdasági vs. biológiai érettség
    - betakarítás időpontja
    - időjárás (csapadék, hőmérséklet, napsütés)
    - UV, CO_2
- **Mivel mérem?**
    - analitikai módszer
    - előkészítés
    - standard
    - nedves tömeg vs. száraz tömeg
- **Mivel hasonlítom össze?**

Javaslatok a változások pontos felmérése érdekében

- további széleskörű vizsgálatok,
    - szárazanyag-alapra konvertálás
- földrajzi és fenológiai kontroll
- standardizált vizsgálati módszerek
- hosszú távú, standardizált terepi vizsgálatok, FACE és szabadföldi kísérletek kombinálása
- adatbázis-frissítések

Néhány megoldás a helyzet javítására

- Megfelelő talajmenedzsment
  - célzott mikroelem-trágyázás (pl. Zn)
  - talajjavítás: komposzt, szervesanyag-utánpótlás
  - pH-kezelés
  - talaj-mikrobiom „helyreállítása”
  - kímélő talajmozgatás
  - vetésforgó
  - stb.
- Biofortifikáció
- Takarmányok mikroelemkiegészítése
- Fajtaválasztás
- Körforgásos gazdálkodás

Hasznos olvasmányok

Bhardwaj, R.L.; Parashar, A.; Parewa, H.P.; Vyas, L. An Alarming Decline in the Nutritional Quality of Foods: The Biggest Challenge for Future Generations' Health. Foods 2024, 13, 877. https://doi.org/10.3390/foods13060877

Bourne Dana, Griffin S. Timothy, Honeycutt C. Wayne 2022. Exploring the Relationship Between Soil Health and Food Nutritional Quality: A Summary of Research Literature. https://soilhealthinstitute.org/app/uploads/2022/02/SHI-Food-Nutritional-Study-Executive-Summary-2022.pdf

Davis, D. R. (2009). Declining Fruit and Vegetable Nutrient Composition: What Is the Evidence?. HortScience, 44(1), 15–19. https://doi.org/10.21273/HORTSCI.44.1.15

Davis, Donald R., Melvin D. Epp PhD & Hugh D. Riordan MD (2004) Changes in USDA Food Composition Data for 43 Garden Crops, 1950 to 1999, Journal of the American College of Nutrition, 23:6, 669-682, DOI: 10.1080/07315724.2004.10719409

Dietterich, L., Zanobetti, A., Kloog, I. et al. Impacts of elevated atmospheric CO2 on nutrient content of important food crops. Sci Data 2, 150036 (2015). https://doi.org/10.1038/sdata.2015.36

FAO Soils for nutrition: state of the art. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, 2022, https://doi.org/10.4060/cc0900en

Feliziani, G.; Bordoni, L.; Gabbianelli, R. Regenerative Organic Agriculture and Human Health: The Interconnection Between Soil, Food Quality, and Nutrition. Antioxidants. 2025, 14, 530. https://doi.org/10.3390/antiox14050530

Mariem, S.B., Gámez, A.L., Larraya, L. *et al.* Assessing the evolution of wheat grain traits during the last 166 years using archived samples. *Sci Rep* **10**, 21828 (2020). https://doi.org/10.1038/s41598-020-78504-x

Myers, S., Zanobetti, A., Kloog, I. et al. Increasing CO2 threatens human nutrition. Nature 510, 139–142 (2014). https://doi.org/10.1038/nature13179

Silver WL, Perez T, Mayer A, Jones AR. 2021 The role of soil in the contribution of food and feed. Phil. Trans. R. Soc. B 376: 20200181. https://doi.org/10.1098/rstb.2020.0181

Wang X, Zhang S, Li H, Du Laing G, Odlare M and Skvaril J (2025) Elevated CO2 decreases micronutrient Zn but not Fe in vegetables – evidence from a meta-analysis. Front. Plant Sci. 16:1509102. doi: 10.3389/fpls.2025.1509102

White, P. J., & Broadley, M. R. (2005). Historical variation in the mineral composition of edible horticultural products. The Journal of Horticultural Science and Biotechnology, 80(6), 660–667. https://doi.org/10.1080/14620316.2005.11511995